

Date: 29th October-2025

**PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING O'ZINI O'ZI BOSHQARISH
ORGANLARI BILAN HUUQBUZARLIKLARNI BARVAQT OLDINI OLISH
BO'YICHA FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH**

Qudratov Javohir Sherzod o'g'li

Annotatsiya: Ushbu maqolada profilaktika inspektorlarining huquqbuzarliklarni barvaqt oldini olishdagi roli va faoliyatini takomillashtirish masalalari ko'rib chiqiladi. O'zini o'zi boshqarish organlari bilan hamkorlikda huquqbuzarliklarni oldini olishda mavjud muammolar va ularni yechish yo'llari tahlil qilinadi. Mahalla va fuqarolar yig'inlari kabi o'zini o'zi boshqarish organlarining profilaktika inspektorlari bilan birgalikda faoliyat olib borishi huquqbuzarliklarni kamaytirish va ijtimoiy xavfsizlikni oshirishda muhim o'rin tutadi. Maqolada taklif etilgan usullar va yechimlar orqali huquqbuzarliklarni oldini olishda tizimni samarali rivojlantirishga erishish mumkin.

Kalit so'zlar: Profilaktika inspektorlari, o'zini o'zi boshqarish organlari, huquqbuzarliklarni oldini olish, ijtimoiy xavfsizlik, mahalla, fuqarolar yig'ini, huquqiy madaniyat, erkin monitoring, texnologiyalar.

Bugungi kunda jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olishda profilaktika inspektorlarining roli juda katta. Ularning asosiy vazifasi – jinoyatlar va ma'muriy huquqbuzarliklarni barvaqt aniqlash va oldini olishdir. O'zbekiston Respublikasi huquqbuzarliklarni kamaytirish va ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlashda profilaktika inspektorlarining faoliyatini takomillashtirishga alohida e'tibor bermoqda. Bu borada, o'zini o'zi boshqarish organlarining, ya'ni mahalla va fuqarolar yig'inlarining faoliyatini kuchaytirish zarurati paydo bo'lmoqda. O'zini o'zi boshqarish organlari bilan samarali hamkorlik nafaqat huquqbuzarliklarni kamaytirishga, balki jamiyatda huquqiy madaniyatni oshirishga ham yordam beradi. Ushbu maqolada profilaktika inspektorlarining faoliyatini takomillashtirish bo'yicha mavjud muammolar va yechimlar ko'rib chiqiladi.

1. Profilaktika Inspektorlarining Faoliyati va Vazifalari

Profilaktika inspektorlari – huquqbuzarliklarni oldini olishda eng muhim rol o'ynaydigan mutaxassislardir. Ular ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlashda va aholi orasida huquqiy ongini oshirishda katta mas'uliyatga ega. Asosiy vazifalaridan biri – huquqbuzarliklarning oldini olish, bu esa erkin monitoring, ma'lumot yig'ish va statistik tahlilni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, profilaktika inspektorlari huquqbuzarliklarni o'z vaqtida aniqlash, zararli odatlar va xavfli xulq-atvorlarni ta'lim va tarbiya orqali oldini olishga harakat qiladilar.

2. O'zini O'zi Boshqarish Organlarining Roli

O'zini o'zi boshqarish organlari, xususan, mahalla va fuqarolar yig'inlari, profilaktika inspektorlarining ishida faol ishtirok etishlari kerak. Mahalla va fuqarolar yig'inlari aholining ijtimoiy muammolarini yaqindan bilib, inspektorlarga to'g'ri ma'lumotlarni taqdim etishlari mumkin. O'zini o'zi boshqarish tizimi mahallalarda

Date: 29th October-2025

huquqbuzarliklarni oldini olish uchun jamoaviy ishlash imkonini beradi. Mahallada yashovchi odamlar o'rtasida o'zaro ishonch va hamkorlikni kuchaytirish, profilaktika inspektorlarining ishini osonlashtiradi. Bundan tashqari, mahallalarda targ'ibot va tushuntirish ishlari, yoshlar bilan uchrashuvlar o'tkazish orqali huquqbuzarliklarning oldini olish mumkin.

3. Huquqbuzarliklarni Barvaqt Oldini Olish Usullari

Profilaktika inspektorlari huquqbuzarliklarning oldini olishda turli usullarni qo'llaydilar:

Erta identifikatsiya: Huquqbuzarliklarni oldini olishda asosiysi, ularni boshlanishidan oldin aniqlash va ularga qarshi profilaktik chora-tadbirlarni ko'rishdir. Bu jarayon erkin monitoring va tahlil qilishni talab etadi.

Tarbiyaviy tadbirlar: Huquqbuzarliklarni oldini olishning eng samarali yo'llaridan biri – aholini huquqiy tarbiyalash, yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olishga qaratilgan ma'rifiy ishlarni kengaytirishdir.

Texnologiyalardan foydalanish: Texnologiyalarni, masalan, video kuzatuv tizimlarini va axborot tizimlarini qo'llash huquqbuzarliklarni tezda aniqlashga yordam beradi. Profilaktika inspektorlariga huquqbuzarliklar haqida tezkor ma'lumot olish imkoniyatini yaratadi.

4. Faoliyatni Takomillashtirish: Takliflar va Yechimlar

Profilaktika inspektorlarining samarali faoliyatini ta'minlash uchun bir nechta muhim takliflar mavjud:

Treninglar va ta'lim dasturlari: Profilaktika inspektorlarini muntazam ravishda yangilab turadigan kurslar va treninglar o'tkazish, bu ularning savodxonligini va huquqiy bilimlarini oshirishga yordam beradi.

Mahallada ishlashni kuchaytirish: Mahalla va fuqarolar yig'inlari bilan hamkorlikni kuchaytirish, bu organlar bilan doimiy muloqot o'rnatish va o'zaro ishonchni ta'minlash.

Jamoatchilikni jalb qilish: Jamoatni huquqbuzarliklarni oldini olishga jalb qilish, ularni bu jarayonga ko'proq ishtirok etishga undash.

5. Xorij Tajribasida Huquqbuzarliklarni Oldini Olish Tizimi va O'zbekiston Uchun Ibratli Jihatlar

Huquqbuzarliklarni oldini olish borasida xorijiy mamlakatlarning tajribasi shuni ko'rsatadiki, samarali profilaktika tizimi faqat huquqni muhofaza qilish organlari faoliyatiga tayanmaydi. Bu tizim keng jamoatchilik, mahalliy boshqaruv organlari va nodavlat tashkilotlarning o'zaro hamkorligiga asoslanadi. Jumladan, Yevropa mamlakatlari, AQSh, Yaponiya va Janubiy Koreya tajribalari profilaktika inspektorlarining faoliyatini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Yevropa tajribasi

Masalan, Germaniyada huquqbuzarliklarning oldini olish "Gemeindepolizei" — ya'ni "mahalliy politsiya" tizimi orqali amalga oshiriladi. Bu tizimda mahalla darajasida

Date: 29th October-2025

politsiya xodimlari aholining kundalik muammolari bilan muntazam muloqotda bo'ladi. Ular ijtimoiy profilaktika bo'yicha maxsus dasturlar ishlab chiqib, yoshlar bilan ishlash, oilaviy nizolarni barvaqt hal etish, spirtli ichimlik va giyohvandlikka qarshi kurashish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshiradi. Eng muhim jihati shundaki, Germaniyada huquqbuzarliklarning oldini olishda fuqarolarning ishonchi va ishtiroki birinchi o'rinda turadi.

Buyuk Britaniyada esa "Community Policing" modeli keng qo'llaniladi. Ushbu yondashuvda har bir mahallada "hamjamiyat politsiyasi" faoliyat yuritadi. Ular aholining ishonchini qozonish, ularning muammolarini tinglash va birgalikda yechim topish orqali huquqbuzarliklarni kamaytiradi. Bu model O'zbekiston mahalla tizimiga juda yaqin bo'lib, profilaktika inspektorlarining jamoa bilan yaqindan ishlash tajribasini boyitishi mumkin.

Sharq mamlakatlari tajribasi

Yaponiyada huquqbuzarliklarning oldini olishda "Koban" tizimi muhim o'rin tutadi. Koban – bu kichik politsiya bo'limlari bo'lib, ular har bir mahalla yoki hududda joylashgan. Koban xodimlari aholining ishonchini qozonish, bolalar va keksalar bilan doimiy muloqotda bo'lish, ularning ehtiyojlarini o'rganish orqali jinoyatchilikni barvaqt oldini oladi. Yaponiya tajribasining asosiy mohiyati — inson omiliga e'tibor, ya'ni profilaktika tizimi faqat nazorat emas, balki ijtimoiy qo'llab-quvvatlashga asoslanadi.

Janubiy Koreyada esa profilaktika tizimi texnologiyalarga tayanadi. Mamlakatda "Smart Police System" orqali real vaqt rejimida ma'lumotlar yig'iladi, xavfli hududlar tahlil qilinadi va sun'iy intellekt yordamida jinoyatlarning oldi olinadi. Shu bilan birga, aholiga "onlayn xabar berish platformalari" taqdim etilgan bo'lib, fuqarolar o'z hududida yuz berayotgan qonunbuzarliklar haqida tezkor ma'lumot yetkazishlari mumkin.

AQSh tajribasi

Amerika Qo'shma Shtatlarida huquqbuzarliklarning oldini olishda profilaktik yondashuvlar asosan ijtimoiy loyihalar orqali amalga oshiriladi. Masalan, "Neighborhood Watch" dasturi orqali mahalla aholisi politsiya bilan birgalikda jinoyatlarni nazorat qiladi. Har bir hududda volontyorlar va jamoatchilik faollari faoliyat yuritadi. Bu modelda asosiy e'tibor — fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish va ijtimoiy mas'uliyatini oshirishga qaratilgan.

Xorij tajribasidan olingan xulosalar

Xorij mamlakatlari tajribasi shuni ko'rsatadiki, huquqbuzarliklarning oldini olishda muvaffaqiyatga erishish uchun quyidagi omillar muhim:

Jamoatchilik bilan ochiq muloqot – aholi ishonchini qozonish va ularni hamkorlikka jalb etish.

Mahalla darajasida tizimlashtirilgan monitoring – har bir hududdagi muammolarni chuqur o'rganish.

Texnologik yechimlardan foydalanish – sun'iy intellekt, video kuzatuv tizimlari, axborot platformalari orqali xavfsizlikni oshirish.

Profilaktika xodimlarining doimiy malaka oshirishi – xalq bilan muloqot, stress boshqaruvi, nizolarni yumshoq hal etish kabi sohalarda treninglar o'tkazish.

Date: 29th October-2025

Ta'lim va ijtimoiy dasturlarni kuchaytirish – ayniqsa yoshlar orasida huquqiy madaniyatni shakllantirish orqali jinoyat ildizini barvaqt bartaraf etish.

O'zbekiston uchun tatbiq etish imkoniyatlari

O'zbekiston sharoitida ushbu xorijiy tajribalarni milliy an'analar va mahalla tizimiga moslashtirish orqali samarali natijalarga erishish mumkin. Xususan, Yaponiya va Buyuk Britaniya tajribasidagi mahalla-politsiya integratsiyasi modeli mahalliy sharoitga mos keladi. Shuningdek, Janubiy Koreya tajribasidagi raqamli kuzatuv tizimlarini joriy etish profilaktika inspektorlarining ishini yengillashtiradi.

Bundan tashqari, AQShdagi "Neighborhood Watch"ga o'xshash "Mahalla kuzatuv guruhi" tizimini yaratish orqali aholining bevosita ishtirokini ta'minlash mumkin. Bu orqali fuqarolarda mas'uliyat hissi oshadi, ijtimoiy birdamlik kuchayadi va profilaktika inspektorlari bilan jamoa o'rtasidagi aloqalar mustahkamlanadi.

Xulosa

Profilaktika inspektorlarining huquqbuzarliklarni oldini olishdagi roli nihoyatda muhimdir. Biroq, ularning faoliyatini yanada samarali qilish uchun o'zini o'zi boshqarish organlari bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur. Mahalla va fuqarolar yig'inlari kabi o'zini o'zi boshqarish tizimlari profilaktika inspektorlariga huquqbuzarliklarni oldini olishda yordam beradi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, jamoat bilan hamkorlik va maxsus treninglar inspektorlarning faoliyatini yanada samarali qilishi mumkin. Maqolada taklif etilgan usullar va yechimlar huquqbuzarliklarni oldini olishda yangi imkoniyatlar ochadi.

